

דיני חודש סיון וחג השבועות (תשפ"ג)

חודש סיון

א. ער"ח סיון הוא עת רצון להתפלל האב והאם על הצלחת הבנים והבנות בתורה ומצוות וזיווגים ולזרע כשר עד עולם, ואומרים יום כיפור קטן, וכתב השלי"ה הקי' "ולבי אומר לי שעת רצון תפילה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שניתנה בו תורה וראוי לישב בתענית הוא ואשתו ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל עניני הבית איסור והיתר וטומאה וטהרה ויתנו צדקה לעניים הגונים", ונוהגים לומר את תפילת השלי"ה על הצלחת הבנים והבנות בער"ח סיון, וכתב השלי"ה "תהיה תפילה זו בפי האב והאם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכוין במאוד על זה בברכת התורה ונהיה אנחנו וצאצאינו", עיי"ש (ומובא בהנהגות החת"ס שבער"ח סיון היה נוהג החת"ס ובני ישיבתו להתענות ולקרוא ויחל בני מדרשא).

ב. מיום ראש חודש סיון מותר בתספורת גם להנוהגים שלא להסתפר אחר ל"ג בעומר (לוח א"י), ויש שנוהגים להסתפר רק בגי' ימי הגבלה, וכן מותר להתחתן בגי' ימי הגבלה, ויש מקילין כבר מר"ח (מ"ב ס"י תצ"ג סקט"ו), ואולם בר"ח עצמו אין נוהגין להסתפר משום צוואת ר"י החסיד שכתב שיש סכנה בדבר (מג"א ריש ס"י ר"ס ומ"ב שם סק"ז), ועל פי האריז"ל אין להסתפר כלל עד ערב שבועות (והגרש"ה וואזנר זצ"ל הסתפר רק בבוקר אבל בישיבתו הסתפרו כבר בלילה ולקטנים ודאי שיש להקל ע"י מבית לוי), ומי שנהג כמנהג האר"י ורוצה לחזור ממנהגו יעשה התרת נדרים (פתחי תשובה ס"י תצ"ג ס"ב וכה"ח שם סק"ד), ואפילו חתן הנוהג כמנהג האר"י ראוי שלא יסתפר עד שבועות (והגרש"ה וואזנר זצ"ל).

ג. אין אומרים תחנון מר"ח סיון עד ח' בו דהיינו עד אחר אסרו חג (רמ"א ס"י תצ"ד סק"ג), והמנהג בארץ ישראל שלא לומר תחנון עד י"ב סיון מפני שקרבנות של חג יש להם תשלומים כל שבעה ונקרא יו"ט (מ"ב ס"י קל"א סק"ו), אולם יש נוהגים לומר תחנון מיד אחר אסרו חג (מרו' החזו"א זצ"ל וכך המנהג בביהכ"ס לדרמן).

ד. אין מתענים בימים אלו (מ"ב שם סק"ז), אפילו תענית יארצייט (ע"י רמ"א ס"י תקס"ח ס"ז), מלבד חתן ביום חופתו, ויש מקילין שבימים שאין אומרים תחנון אין חתן מתענה בו (מ"ב ס"י תקע"ג סק"ז), ואין מספידין בהם אלא לחכם בפניו (כה"ח שם סקמ"ה).

ה. יום ב' סיון נקרא "יום המיוחס" מפני שהוא בין שני ימים מקודשין בין ר"ח ובין ימי הגבלה, ועוד מפני שביום זה נאמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (ערוה"ש ס"י תרצ"ד ס"ז ושו"ת האלף לך שלמה או"ח ס"י של"א).

גי' ימי הגבלה

ו. מג' בסיון מתחילים שלושת ימי הגבלה שהם הכנה ליום מתן תורה (ולשון הלבוש ס"י תצ"ד "ימי מצות ימי הגבלה" וביעב"ץ כתב שבשלושת ימי הגבלה מתנוצצת אותה הטהרה שהיתה בימים שלפני מתן תורה, ובכה"ח כתב שגם מי שאינו טובל בכל יום יראה לטבול בגי' ימי הגבלה), והם ימי סגולה ליטהר ולהשכיל ולהבין בתורה שבימי הפרשה נמצאו להם סודות וענינים נפלאים שהיו מועילים מאד ליחידי סגולה (החיד"א בסי' לב דוד פל"א), ויש להתגבר ביתר שאת בלימוד התורה"ק כדי להכין עצמינו לקבלת התורה (ובישיבות הקדושות מגבירים את התמדת הלימוד במשנה מרץ כראוי להכנה נאותה למתן תורה).

מנהג קישוט בעשבים ופרחים

ז. נוהגים לשטוח עשבים ופרחים בשבועות בבית הכנסת ובבתים זכר למתן תורה שהיו שם עשבים סביב להר סיני (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ג ובמנהגי החת"ס מובא שביהכ"ס של החת"ס היה מעוטר בירק ועל מקומו עשו כמין כילה מיוחדת מענפי אילן ועשבים, ופעם אחת לא הניח הגבאי לקיים המנהג, והרע להחת"ס על כך ואותו גבאי לא השלים שנתו ר"ל, וסיפר רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שהיה ניכר בשבועות על כל בית בבריסק שהוא ירוק ומקושט לכבוד התורה, והיו שרים (באדיש) שיר מיוחד על כך "על הר ירוק ניתנה תורה").

ח. יש נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת על עמוד התפילה ומסביב לבימה, וכן בבתים כדי שיזכרו שבעצרת נדונים על פירות האילן (מג"א שם סק"ה), והגר"א ביטל מנהג זה משום שעכשווה הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם (מ"ב שם סק"ו), ואולם ביטל רק את המנהג להעמיד אילנות אבל לא את המנהג לשטוח עשבים (מרו' הסטיפלר זצ"ל מובא באורחות רבינו ח"ב עמ' צט, וכ"כ בשלמי מועד שבועות עמ' תנ"ט, וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ט. יש להתפלל על פירות האילן בשבועות (מ"א שם ושו"ע הרב סט"ו והמ"ב השמיט את "וייתפללו עליהם"), וי"א שמטעם זה יש להתפלל על האתרוג בשבועות ולא רק בט"ו בשבט כמנהג העולם (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

הכנסת והחזרת פרחים למים בשבת ויו"ט וטלטול עציץ ואגרטל

י. פרחים שהיו מונחים במים מערב שבת ויו"ט, מותר להוציאם ולהחזירם למים בשבת וביו"ט, וגם מותר לטלטלם ואינם מוקצה, ואם יש בהם פרחים שנפתחים מחמת המים, אסור להחזירם למים בשבת אבל אינם מוקצה (רמ"א ס"י של"ו ס"ב ומ"ב שם סק"ג וסקנ"ד), ופרחים שכבר נפתחו ונתיתם במים אינה גורמת אלא שיפתחו יותר מותר ליתנם במים שנתיתם במים נאסרה רק אם היו סגורים ונפתחים לראשונה (חוט שני ח"א פ"י סק"ג), ומותר להוסיף מים ביו"ט אבל לא בשבת (שם וס"י תרנ"ד ס"א ומ"ב סק"א).

יא. פרחים שלא היו במים בערב שבת ויו"ט ואין בהם פרחים שנפתחים מחמת המים נחלקו הפוסקים אם מותר ליתנם בשבת וביו"ט במים, ולכן לכתחילה יש להקפיד ליתנם במים לפני שבת, ובדיעבד אם שכח ליתנם בערב שבת אפשר לסמוך על השיטות המקילות וליתן אותם במים המזומנים מערב שבת ויו"ט (מ"ב שם סק"ג ושעה"צ סקמ"ח).

יב. אגרטל פרחים אינו מוקצה ומותר לטלטלו, וכן פרחים תלושים אינם מוקצה ומותר לטלטלם אבל עציץ שיש בו אדמה הוא מוקצה ואסור לטלטלו (שו"ע ס"י של"ו ס"ח).

ערב שבועות

יג. מצוה לרחוץ ולטבול במקוה בערב חג ובפרט בערב חג השבועות שבו טבלו כלל ישראל ערב יום מתן תורתנו (שלי"ה הק' ריש מס' שבועות וז"ל "חייב אדם לטהר עצמו ברגל ומכ"ש ברגל הזה שבו טבלו עצמן כל ישראל בצווי השי"ת כמוש"כ לך אל העם וקדשתם").

יד. אין לעשות ניתוח או לתרום דם בערב חג השבועות (ובכל ערב יו"ט) רק אם יש חשש סכנה אם לא יעשה (עי רמ"א סו"ס תס"ח שלא להקוי דם), וכן יש להמנע מבדיקת דם בערב שבועות אם אין נחיצות מיוחדת לכך (תורת היולדת פמ"ו ס"ד, והגר"ש ואזנר זצ"ל מיקל בבדיקת דם רגילה שמוציא מעט דם ע"י מבית לוי), ובליל ערב יו"ט מותר (מ"ב שם סקל"ח).

טו. מי שיש לו יארצייט ביו"ט או הנהגים להדליק נר נשמה עבור תפילת יזכור ידליקו נר נשמה בערב יו"ט, אבל אם שכח להדליק לפני יו"ט לא ידליק ביו"ט עצמו שיש בזה חשש איסור של הדלקת נר של בטלה ביו"ט, אמנם יכול להדליק הנר בבית הכנסת (במקום תפילה ולא במסדרון) או במקום שאוכל דאז מותר להדליקו אפילו ביו"ט דמוסיף אורה (ביאור"ל ס"י תקי"ד ס"ה ד"ה נר בסופו בשם הכתב סופר, והוסיף דבשעת הדחק אפשר שיש להתיר בכל גווני דהוי כעין נר מצוה שהוא לכבוד אבותיו).

הדלקת נרות

טז. מנהג הנשים לברך שהחיינו בזמן הדלקת נרות בעיו"ט, ויש שפקפקו על מנהג זה שאין הברכה על ההדלקה אלא על היום, ומ"מ הנהגות לברך שהחיינו אין למחות בידם (מ"ב ס"י רס"ג סק"ג), וכן המנהג (מרן הסטיפלר זצ"ל הורה לנכדותיו לברך שהחיינו בשעת הדלקת נרות), ויש נשים רבות שאינן מדליקות הנרות בעיו"ט אלא בליל יו"ט כדי שברכת שהחיינו תתיחס גם ליום ובפרט בעיו"ט חג השבועות שאין מקבלין תוספת יו"ט רק על פרישה ממלאכה ולא על קדושת יו"ט משום תמימות וא"כ אין מקבלות יו"ט בשעת הדלקת נרות, ואולם כבר כתבו הרבה מהפוסקים להדליק נרות יו"ט מבעוד יום (ע"י הקדמת בן הפרישה יור"ד שהביא בשם אמו "דכל מלאכה שאפשר לעשותה בעיו"ט אסור לעשותה ביו"ט", ומ"מ מברכות שהחיינו על מצות הדלקת נרות אף שהתוספת יו"ט בשבועות הוא רק על פרישה ממלאכה כיון שההדלקה עצמה הוי מצוה הבאה מזמן לזמן וכיון שהדלקת הנרות הוא ממצות החג מהני שהחיינו גם על החג ע"י ביאור"ל ס"י תרמ"א ד"ה אלא שאנו ואולם ע"י תשובות והנהגות ח"ד ס"י קי"א שידליקו מבעוד יום ולא יברכו שהחיינו), אולם איש המדליק נרות יו"ט אינו מברך שהחיינו בשעת ההדלקה אלא בשעת הקידוש (מטה אפרים ס"י תקצ"ט ס"ט).

תפילת ערבית

יז. מאחר להתפלל תפילת מעריב עד שיהיה ודאי לילה כדי שיהיו ימי הספירה תמימות (ט"ז ריש ס"י תצ"ד), וי"א שעיקר הקפידא בזה בקידוש שאין לקדש עד שיהיה ודאי לילה ולא בתפילה (מ"א שם ואף שמקבלים תוספת יו"ט ומדוע לא רשאי גם להתפלל מעריב ולקדש בזמן תוספת דממילא בטל התמימות? ע"י שו"ת בנין שלמה ח"ב ס"י ל"ה דהתוספת יו"ט בשבועות אינה אלא לפרישה ממלאכה ולא על תוספת קדושת יו"ט), וקפידה זו שייכת גם לנשים שאינן סופרות ספירת העומר (ע"י שו"ת להורות נתן ח"ז ס"י ל"א שחג השבועות הוא בגמר החמישים יום וא"כ קודם הלילה לא חל חג השבועות, ומטעם זה לא ישיך תוספת יו"ט בשבועות).

סעודת הלילה

יח. יזהר האדם מאד למעט באכילתו בסעודת הלילה הזה בכל מה דאפשר כדי שיוכל לעסוק בלימוד בלילה הזה, ותיכף אחר ברכת המזון ילך בזריזות לבית המדרש ולא יבטל אף לא רגע אחד (יסוד ושורש העבודה שער הצאן פ"י).

יט. שכח יעלה ויבוא בשתי סעודות ראשונות החייבות בפת צריך לחזור ולברך ברכת המזון, אבל אם אכל סעודה נוספת שאינה חובה אינו חוזר (שו"ע ס"י קפ"ח ס"ו), ואמנם מנהג הספרדים שאין צריך לחזור ולברך ברכה מ"ז ביו"ט אלא בליל ראשון של פסח ושל סוכות (ע"י כה"ח שם סק"ד בן איש חי פ' חוקת אות כ"א וק"ל סב"ל אפילו נגד המחבר, ויש להסתפק במה שמצוי שכחוזרים מותיקין מקדשים ואוכלים מזונות והולכים לנוח וכשקמים סועדים סעודת החג, באם שכח ההזכרה בסעודה האם מחזירים אותו דיש כאן ס"ס להקל שמא יוצא ידי חובה גם בפת הבאה בכיסנין ואת"ל שאינו יוצא מ"מ הלא סתם מזונות שלנו ספק פת הם וכבר יצא בזה ידי סעודה שניה, ע"י קה"י ברכות ס"י כ"ה).

תיקון ליל שבועות

כ. נוהגים להיות ערים בליל שבועות כל הלילה עד עלות השחר ולעסוק בתורה (זה"ק מובא במ"ב ס"י תצ"ד סק"א), והטעם כדי לתקן מה שישנו ישראל והוצרך הקב"ה להעירם לקבל התורה (מ"א שם), ועוד טעם משום שזהו יום הדין של תורה (תולעת יעקב).

כא. כתב האריז"ל "ודע כי מי שלא ישן בלילה זה ועוסק בתורה ולא יפסיק בשיחה בטילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו כל נזק" (מ"ב ס"י תצ"ד סק"א), וכענין זה מובא בשער הכוונות ענין חג השבועות דף פט: "צריך האדם שלא לישון בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד, ולהיות כל הלילה ניעורים ועוסקים בתורה, והוראת חיי האדם בשנה תלויה בענין זה", ובבן איש חי פרשת במדבר אות ג' כתב וז"ל: "ויתגבר כארי לישב על המשמר בעינים פקוחות לדחות את השינה ולא יתנמנם כלל, כי רבינו האריז"ל החמיר מאוד בענין השינה בזאת הלילה יותר מליל הושענא רבה" עכ"ל, ומן הראוי שלא לדבר כבר מתחילת הלילה ובשעת הסעודה, והוא בכלל הבטחת האר"י הנ"ל (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

כב. צריך שמירה גדולה בלילה הזה שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, שכל עת שיש אסיפה מאנשים הרבה דרכו של היצ"ר להכשילם בדברי חול כי הלימוד בלילה זה עושה פרי גדול למעלה וממשיך לקדש את האדם בקדושה ובטהרה (בן איש חי שם).

כג. נוהגים לומר סדר תיקון ליל שבועות שתיקנו האריז"ל, ולימוד זה מזכך את הנשמה אף במה שלא מבינים (חיד"א), וגם ת"ח אין לבטל מלומר סדר התיקון, ויש אומרים שעיקר הלימוד בליל שבועות יהיה בתורה שבעל פה (ע"י ישועות יעקב שם סק"א ושו"ע הרב שם סק"ג), ואצל מרן החזו"א זצ"ל היו אנשים שאמרו להם שיאמרו את התיקון והיו אנשים שאמרו להם ללמוד גמרא (אורחות רבינו ח"ב ע"ב צ"ב), ונשים לא תאמרנה סדר התיקון (בן איש חי שנה ראשונה וישלח אות וי), ויכולות לומר תהילים (פוסקים), ובחורי ישיבה שלומדים כל הלילה בעומק העיון ימשיכו בזה כי היא המעלה הגדולה בלימוד התורה ועדיפה היא מאמירת התיקון (מקראי קודש פסח ח"ג ס"י ל"ד), ובחור ישיבה שמנהגו היה לומר את התיקון ועתה בבואו לישיבה רוצה ללמוד תושבע"פ כמנהג הישיבה אין צריך לעשות עבור זה התרת נדרים (הגר"פ שיינברג זצ"ל).

כד. מי שהיה נעור כל הלילה ורוצה ללכת לישון קודם תפילת שחרית, מחצי שעה קודם עלות השחר ואילך צריך למנות שומר שיעיר אותו להתפלל בזמן (שו"ת בנין עולם ח"א ס"א), ומ"מ אם אין לו שומר אפשר להקל לו שילך לישון שכן אם לא ילך לישון לא יתפלל כהוגן (שו"ת שבה"ל ח"י סי' מ"ט), והחושש שיתעורר אחר זמן קריאת שמע ומקדים לקרוא ק"ש טרם שנתו אי"צ לברך ברכת התורה קודם קריאת שמע (שו"ת מהרשי"ג ח"א סי' ס"ב).

כה. מי שאינו יכול להיות ער בליל שבועות יראה לשבת וללמוד ביום חג השבועות **דהמעלה הגדולה של לימוד בחג השבועות הוא גם ביום** (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ומ"מ אין ללכת לישון בלילה ולבטל מנהג ישראל ללמוד בלילה כדי שיוכל ללמוד למחרת ביום (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ומ"מ יוסיף אומץ ביום הקדוש הזה ואחר שינוח מעט ויסעוד סעודת הרגל ימצא מקום ללמוד איזה שעות ביום כי אם זכה להתקדש בלילה גם היום הנורא הזה אל ישליכנו ריקם מעסק התורה לדרוש ולתור בחכמה ולעסוק בתורת ה' תמימה ויומו כלילו לא ימיש מעשות פרי (חיד"א בסי' שמחת הרגל וכה"ח סי' כ"ב אותיות ז' וח').

כו. **קטנים** שהגיעו לחינוך **הרוצים ללמוד כל הלילה אין למנוע בעדם** (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), **ומה טוב שילמד האב עם בניו בלילה קדוש זה** ויחדיר בהם את חשק התורה אפילו שיפסיד בכך חברותא לכל הלילה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

חידושי תורה בשבועות

כז. **ישתדל** לחדש חידושי תורה בשבועות שהוא סימן טוב לחדש חידושים בכל ימות השנה (חיד"א עבודת הקודש סי' כ"ב אות ז' וכה"ח סי' תצ"ד סק"ה), ואם אינו בר הכי ישתדל ללמוד דבר חדש שלא למד כל השנה, ולכן נוהגים בכמה מקומות שהרבנים וראשי הישיבות אומרים שיעורים בליל שבועות לסימן טוב לכל השנה.

ריקודים לכבוד התורה

כח. **נהגו** בישיבות לערוך ריקודים בחג מתן תורה אע"פ שהוא יו"ט ומנהג יפה הוא ואין לערער עליו כי כבודה של תורה שעוסקיה שמחים בה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני (הגרש"ז אויערבך זצ"ל כמו בשמחת תורה שמותרים הריקודים).

טבילה במקוה אחר הלימוד

כט. יש נוהגים לטבול עפ"י הסוד לכשיאיר היום **והפליגו בטבילה זו שעושה תיקון גדול**, ובפלא יועץ ערך עצרת כתב וז"ל "ויאחז צדיק אורחות צדיקים לטבול במקוה טהרה באשמורת הבוקר כי סודה רם ונישא וקונה הארה וקדושה וטהרה לנפשו", וכן נהג מרן הסטיפלר זצ"ל ואף כשהיה חלש מאוד הקפיד על טבילה זו, והטובל ביו"ט צריך לזוהר מסחיטת שיער, וכן צריך לזוהר שלא לטבול במים חמים (מ"ב סי' תקי"א סק"ט).

ל. **זמן** הטבילה מובא בשו"ע האר"י ז"ל שבועות סעי' ב' "וצריך לטבול באשמורת הבוקר" והוא מעט קודם עלות השחר וכמבואר בסידור האר"י לטבול קודם עלות השחר כמו חצי שעה (סדר חג השבועות סוד טבילת הבוקר), אך בשל"ה כתב שאין להפסיק מלימודו אפי' לצורך טבילה עד עלות השחר, וכ"כ בחק יעקב סי' תצ"ד סק"א "וטובלין כשיאיר היום".

ברכת ענט"י

לא. **הניעור** כל הלילה כשיגיע עלות השחר [שעה 4:13], יטול ידיו ג' פעמים משום שי"א שהרוח רעה שורה בעלות השחר ולא יברך על נטילה זו, **ונכון שיביא עצמו לידי חיוב ברכה** שיעשה צרכיו ויגע בגופו במקומות המכוסים ויברך ענט"י ואשר יצר (מ"ב סי' ד' סק"ל), **ובני ספרד** אינם מברכים כלל ענט"י כשהיו ערים בלילה.

ברכת הציצית

לב. מי שלבש טלית קטן כל הלילה יש דעות בין הפוסקים אם צריך לברך בבוקר ואין לברך מספק, על כן בלבישת הטלית גדול יכוון לפטור גם את הטלית קטן (מ"ב סי' ח' סק"ב), **והבחורים** שלא לובשים טלית גדול יצאו ידי חובת ברכה ממי שלובש טלית גדול ובשעת הברכה ימשמשו בציציות של הטלית קטן.

ברכות התורה

לג. **הניעור** כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך ברכות התורה בבוקר וספק ברכות להקל, ועל כן יראה לשמוע הברכה מאחר (מ"ב סי' מ"ז סק"ח), ויאמר אחר כך איזה פסוקים שיהא נחשב לו במקום לימוד (שם סק"ח).

לד. אם ישן בערב שבועות שינת קבע והיה ער בליל שבועות יכול לברך בבוקר ברכות התורה (הגרע"א מובא במ"ב שם, וטעמו שהרי באופן זה חייב לברך לכו"ע ממ"נ דאם שינת קבע מחייבת הברכה הרי ישן ביום שינת קבע, ואם היום החדש מחייב הרי עכשיו הוא יום חדש, ושמעתי מרבני הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שמרן הגר"י זצ"ל פעמים רבות לא היה נרדם בלילה והיה סומך על דעת הגרע"א ומברך בבוקר ברכות התורה, וכן הורה הגרא"ל שטיינמן לתלמידי יש"ק פונביז', ואולם י"א שאף אם ישן ביום שלפניו לא יברך, משום ששינת יום לעולם נחשבת לשינת עראי ורק שינת לילה היא שינת קבע המחייבת (מרן החזו"א זצ"ל), ולכן יראו הקהל לשמוע הברכות מאחד שישן בלילה לצאת ידי כל הדעות והספיקות, והמנהג בכל בתי הכנסת שמי שישן בלילה אפילו חצי שעה מוציא את הקהל יד"ח הברכות הנ"ל.

לה. **מנהג** הספרדים כדעת האר"י ז"ל שגם מי שהיה ער כל הלילה יברך את כל הברכות כולל ברכת התורה חוץ מענט"י כנ"ל (ולפי"ז יש עצה שבן ספרד יוציא את הקהל מבני אשכנז אף שלא ישן בלילה).

לו. יש לברך ברכות התורה מיד בעלות השחר, ואולם אם עלה עמוד השחר ואין מי שיוציאנו יכול להמשיך ללמוד ולא יבטל מלימודו שהרי מה שאסור ללמוד בלא ברכה הוא דרבנן וספק דרבנן לקולא (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

לז. גם הניעור כל הלילה יכול לברך ברכות השחר, ואולם ברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה" יש ספק אם מברך, ויראה לשמוע מאחר שישן בלילה (מ"ב שם סק"ל), ומנהג הספרדים כדעת האר"י לברך גם ברכות אלו, וכן מנהג החסידים.

אמירת הלל

לח. אחר שחרית של יו"ט אומרים הלל השלם (שו"ע סי' תצ"ד ס"א), **ואמירת הלל השלם הוא כמו מגילה שאם חיסר אפילו מילה אחת לא יצא** (מ"ב סי' תפ"ח סק"ב ובשעה"צ שם סק"ב), ולכן צריך להזהר שאחרי שהיו נעורים כל הלילה ועייפים בתפילת שחרית שלא להחסיר שום מילה, ונשים פטורות מאמירת הלל (תוס' סוכה דף ל"ח ע"א).

מגילת רות

לט. נהגו לקרות מגילת רות בחג השבועות, והטעם דשבועות הוא זמן מתן תורה ללמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורים ועוני (ע"י מ"ב ס"י ת"צ סק"יז), ועוד שחג השבועות הוא יום הולדתו של דוד מלך ישראל ודוד יצא מרות (שעה"ת ס"י תצ"ד).

מ. המנהג לקרותה אחר תפילת שחרית קודם קריאת התורה, ויש שקוראים אותה אחרי התפילה, אבל אין לקרותה בלילה קודם עלות השחר והוי כאילו קורא המגילה בעיו"ט (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

מא. מנהג האשכנזים לקרוא מתוך מגילה כשרה על קלף ומברך הש"ץ על מקרא מגילה ושהחיינו, ואם אין מגילה כשרה אינו מברך על הקריאה (ע"י רמ"א ס"י ת"צ ס"ט ומ"ב סק"יט), והחסידים נוהגים לקרוא מתוך חומש כל אחד לעצמו בלא ברכה.

מב. בחו"ל קורין מגילת רות ביו"ט שני (פמ"ג שם א"א סק"ח וטעמו כי עיקר התורה ניתנה בז' בסיון, ועוד שביום א' ערים בלילה ומרבים בפיוטים), ולכן בן חו"ל הנמצא בא"י יקרא מגילת רות ביו"ט שני, ואם אינו מתפלל ביו"ט שני במנין של בני חו"ל יקרא מגילת רות עם בני א"י ביו"ט ראשון, ובן א"י הנמצא בחו"ל יקרא מגילת רות ביו"ט ראשון לאחר מוסף באופן שלא ירגישו בו ולמחרת אינו צריך לקרוא, ומ"מ מהיות טוב שלא יפרוש למחרת מן הציבור (ע"י אשי ישראל פמ"ג הערה מ"ח).

מג. יש הנוהגים לקרוא את ספר תהילים בשבועות כיון שנולד בו דוד המלך, וכן שדוד חיבר חמישה ספרי תהילים כנגד חמשה חומשי תורה שניתנו ביום זה, ובפרט לומר פרק ק"ט בתהילים שיש בזה הרבה עניני תורה וזהו סגולה להצלחה בתורה.

קריאת התורה

מד. בשעת הוצאת ס"ת אומרים י"ג מדות ורבש"ע (ולהגרי"א אין אומרים), ויכוין בתפילתו על הצלחה בתורה שהוא יום המסוגל לכתר תורה, ומוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה קרואים בפי יתרו ואחד למפטר.

מה. נוהגים לומר אקדמות קודם שמתחיל הכהן לברך על התורה (מ"ב ס"י תצ"ד סק"ב), ופיוט קדוש הוא (שחברו אחד מן הראשונים רבי מאיר ברבי יצחק שהיה בזמן רש"י הק'), ותוכנו קבלת רשות מהש"ת לומר דבריו, ומכסים את הס"ת (פמ"ג שם סק"א), ובעל הקורא קורא את הפיוט בניגון מסורתי ידוע, וקורא שני חרוזים של הפיוט והקהל את שני החרוזים הבאים, ואת החרוז האחרון הש"ץ והקהל אומרים בקול יחד, והספרדים אין אומרים אקדמות.

מו. אם טעה הכהן ואמר ברכות התורה קודם אקדמות י"א שלא יאמרו אח"כ אקדמות (שולחן שלמה ס"י תצ"ד ס"ד), וי"א שיאמרו קודם ברכת הלוי וימשיכו אח"כ את הקריאה כסדר (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מז. נהגו הציבור לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות (שערי אפרים שער ז' סל"ז), ויכוין כאילו עומד כעת במעמד הר סיני ושומע הדברות מפי הקב"ה ומפי משה רבינו והוא סגולה גדולה לרפואה שהרי במעמד הר סיני נתרפאו כולם (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

תפילת יזכור

מח. בא"י אומרים יזכור ובחו"ל אומרים אותו ביו"ט שני, ונוהגים שמי שיש לו אב ואם יוצא מביהכ"ס (שער אפרים שער י' סו"ס ל"ב), והטעם דיש לחוש לעין הרע, ועוד דכשחלק אומרים וחלק שותקים נראה כ"לא תתגדדו", וכן אב"ל בשנה ראשונה שעלול לבוא לידי בכי יוצא מביהכ"ס, ואף אם נשאר לומר יזכור על שאר קרוביו לא יזכיר את הנפטר בשנה זו (ע"י אשי ישראל פמ"א סקמ"א), וי"א שאבל אין אומר יזכור ואין יוצא מביהכ"ס שבאבל לא שייך עין הרע (דינים והנהגות פ"ח בשם מרן החזו"א זצ"ל).

מט. יש שנוהגים להזכיר נשמת רבותיו שלמד תורה מהם (קצה המטה על המט"א ס"י תרכ"א סק"ד שהמהרי"ל נהג להזכיר נשמות רבותיו שלמד מהם, וכן הביא בליקוטי חבר בן חיים שנהג לומר יזכור בעד נשמת רבו החת"ס).

נ. עיקר התועלת של הזכרת נשמות היא הצדקה שנודרים בעד הזכרת נשמתם, ואולם כיון שיש השוכחים לתת מה שהתחייבו יש לומר בפה מלא שמתחייב בלי נדר (חכמת אדם כלל צ"א ס"ב וקצוש"ע ס"י ס"ז ס"ג), ועדיף שיאמר "בעבור שבלי נדר אתני ולא "בעבור שאתן בלי נדר" (הגרי"ש דבילצקי זצ"ל משום דעת הפת"ש ס"י רנ"ח סק"ז בשם שו"ת ושב יעקב דהנודר לצדקה אינו יכול לחזור תוכ"ד משום שלגבי צדקה קיי"ל דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט), וגם כשאומר בלי נדר יש חיוב לקיימו (ע"י שו"ת שבה"ל ח"י ס"י קנ"ו וע"י תשובות והנהגות ח"ב ס"י תע"ו שכתב דאף שאין כאן חומר האיסור של נדר מ"מ יש עליו לקיים דבריו משום מוצא שפתיך תשמור).

מאכלי חלב ודבש

נא. נוהגים לאכול מאכלי חלב בשבועות (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ב), ומנהג אבותינו תורה היא (מ"א שם סק"ו), ומ"מ אי"צ להרבות בזה ודי באכילת מאכל חלבי אחד (שו"ת אור לציון פ"ח אות י"א), ואחד הטעמים בזה כי בעת שירדו מן ההר לביתם לא יכלו לאכול רק מאכלי חלב שהרי נצטוו על השחיטה וכלי הבשר נאסרו להם (מ"א שם וצ"ע הרי נצטוו על בליעות והגעלת כלים רק במדין).

נב. יש שנוהגים לאכול דבש וחלב משום שהתורה נמשלה לחלב ודבש כמו שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא ע"י מ"ב שם סק"יג).

נג. יש שנוהגים לאכול את מאכלי החלב בלילה, ויש שנוהגים לאכול בבוקר, ולא יעשה את כל הסעודות מאכלי חלב דאין שמחה אלא בבשר ויין (והמנהג שהביא הרמ"א שם לחלק סעודה אחת לשתים, בתחילתה מאכלי חלב ובסופה מאכלי בשר אינו נהוג היום).

נד. על עוגת גבינה מברכים בדרך כלל בורא מיני מזונות כיון שנאפית יחד עם הבצק, אבל מ"מ לקידוש במקום סעודה, וכן לברכת על המחיה יש להקפיד לאכול כזית מהבצק היות והגבינה היא יחידה בפ"ע שאינה מצטרפת לכזית דגן.

נה. עוגת גבינה שמניחים בין בסקוויטים ע"י הקפאה בלא אפיה מברכין על כל דבר בנפרד, על העוגה מזונות ועל הגבינה שהכל (מ"ב ס"י קס"ח סקמ"ד ומ"ב ס"י רי"ב סק"א והכרעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לברך על כל אחד בנפרד).

נו. אם יש שכבה של בצק דקה מאוד תחת שכבה עבה של גבינה ומטרתה רק כדי להחזיק את הגבינה, מברכים על עוגה זו שהכל, ובפרט אם שכבת המזונות אינה טעימה מצד עצמה.